

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

DRAUGAS

Saturday supplement

1987 m. balandžio mėn. 4 d. / April 4, 1987 Nr. 66(14)

KERTINĖ PARAŠTĖ

TV „Amerikos“ kritikai ir sovietinė tikrovė

Šių metų vasario mėnesį amerikiečių televizijos ekranuose pasirodė serija, pavadinta „Amerika“, vaizduojanti Sovietų Sąjungos okupuotas Jungtines Amerikos Valstybes. Ši programa užkėlė nepaprastą triukšmą ir Sovietų Sąjungoje, ir pačioje Amerikoje. Kai kurios amerikiečių organizacijos teigė, kad nepalankiai vaizduodama Sovietų Sąjungą ir jos santvarką, serija stato pavojų pasaulio taiką. Kiti kritikavo programą, nes joje amerikiečiai vaizduojami kaip silpnavaliai, kurie tiksliai pakliuvę po okupantų letena ima organizuoti pasipriešinimą. Dar kiti tvirtino, kad „Amerikos“ turinys primena pigų romaną. Sovietinė spauda ir sovietiniai atstovai užsienyje maišė televizinę „Ameriką“ su dumbliu, nes joje išdrįsta tvirtinti, kad Sovietų Sąjunga prievarta ar klauto okupuoją kitas šalis, persekioja jų gyventojus ir stengiasi įbrukti savo ideologiją.

Vieną idomią komentarą apie televizinę seriją „Amerika“ savaitiniame TV Guide, televizijos programų vadove, vasario 14 d. numeryje paskelbė Harrison Salisbury, kuris 1985 metų lapkričio mėnesį buvo apsilankęs Vilniuje drauge su amerikiečių rašytoju delegacija. Mykolas Sluckis tada paskelbė, jog tai „garsus rašytojas, ne mažiau žinomas garsus žurnalistas ir šiandien artimas vadovaujanti JAV elitui“. Oficialioji spauda Salisbury pavaizdavo kaip apie Lietuvą nieko nežinąsį, o dabar „tarybine“ Lietuva nepaprastai susižavėjęs rašytojas. Iš tų aprašymų atrodė, jog tasai ilgai Sovietų Sąjungoje gyvenęs istorikas nieko nežino apie Stalino-Hitlerio pakta, Lietuvos užpuolimą ir prievartinį įjungimą į Sovietų Sąjungą, lietuvių pasipriešinimą, gulagus bei rusinimą.

Kaip tam Salisbury atrodė televizijoje pavaizduota sovietinė Amerikos okupacija? „Puiki melodrama“, rašo jis, „bet ji neturi nieko bendro su man žinomais Sovietų Sąjungos okupaciniais metodais... Nuo 1939 metų Sovietų Sąjunga užėmė dešimt valstybių, tačiau Kremlius niekad nenaudojo tokių švelnių subtilių metodų (kaip televizijos programoje). Juoda darba visad – visad – atliko Raudonoji

armija. Teisybė, Sovietų Sąjunga naudoja psichologinio karo priemones, propagandą, vietinius agentus, slaptają policiją ir knisai po kitų šalių pamatais. Tačiau visa tai buvo daroma Raudonajai armijai jau paruošus dirvą“. Televizijos serijoje „Amerika“ vyraujanti melodrama ir „moralinio stuburkaulio“ problema nevaidino jokio vaidmens. Sovietų Sąjungai 1930-1940-ais metais praryjant Pabaltijo valstybes, Stalinui su Hitleriu pasidalijant Lenkiją, okupuojant Besarabiją, ar „Žiemos karę“ su Suomija. Komunistiniai režimai ne taip buvo įbrukti Lenkijai, Čekoslovakijai, Vengrijai, Rytų Vokietijai, Šiaurės Korėjai... ar Afganistanui, i kuri buvo pasiusta Raudonoji armija, kai vietinis Maskvos remiamas režimas nebegalėjo sukontroliuoti savo gyventojų.

Anot amerikiečių istoriko, televizinėje „Amerikoje“ rodoma sovietinė okupacija neįtikėtina švelni. Į Gulagą ištremtas kandidatas į JAV-bių prezidentus netrukus paleidžiamas, grįžta gyventi į savo ūkį Nebraskoje ir tampa antisovietinės rezistencijos didvyriu. Salisbury primena, jog tikrovėje nebuvo tokio atvejo, kad potencialus Maskvos priešas būtų sugrąžintas į apyvartą: „Sovietinė medicina tokiais atvejais gerai žino: kulką į pakaušį“.

Ar Sovietų Sąjunga tikrai galėtų taip, be kovos, užimti Ameriką? – klausia Salisbury, ir atsako: „Aš negaliu įsivaizduoti, kad amerikiečiai imtų ir pavirstų į drebučius. Tai ne ta šalis, kuria aš pažįstu. Išmušus pavojaus valandai, mes sutelktumėm savo jėgas, kaip tai įvyko po triuškinančio japonų puolimo 1941-ais metais... Aš nemanau, kad mes pavirtom savizudžių tauta, kaip, man rodos, galvoja televizijos programos autorius. Niekas taip nesukrėtus Amerikos piliečių, kaip net ir mažiausia sovietinės okupacijos užuomina. Net jei ir Amerikos vyriausybė bei kariuomenė... taptų Maskvos padlaižiais, aš tvirtai tikiu, kad... amerikiečiai su jais susitvarkytų nuogom rankom ir tada nušluotų bet kokius sovietinius okupantus“, rašo Harrison Salisbury.

Pasikalbėjimas apie Kernavės miestą, Vilniaus katedras ir Perkūno šventyklą

Praejusį rudeni, lapkričio mėn. 7-9 d. savaitgalį, Chicagoje vyko tuo pačiu metu du didesni kultūriniai renginiai: DePaul universiteto seminaras „The Creativity of Tradition“ ir metinis „Ateities“ akademinis savaitgalis. Dr. Marija Gimbutienė, University of California – Los Angeles archeologijos profesorė, atvykusi paskaitai į DePaul seminarą, Chicagoje Santaros-Šviesos skyriaus ir „Ateities“ akademinio savaitgalio rengėjų prašoma, sutiko ta progą duoti pokalbį lietuviškai publikai „Ateities“ savaitgalio programos rėmuose. Dr. Gimbutienė pažymėjo, kad tai nėra nauja paskaita, kuriai paruošti ji paprastai skiria metus ar dvejus, o greičiau neformalus pokalbis su klausytojais apie naujausius archeologinius kasinėjimus Lietuvoje ir jų reikšmę. Čia spaudiname to pokalbio tekstą ir profesorės atsakymus į publikos jai pateiktus klausimus. Dr. Marija Gimbutienė klausytojams pristatė Chicago Santaros-Šviesos Federacijos skyriaus atstovus architektus Vytautas Vepštas.

Vytautas Vepštas:

Atrodo, kad Santara ir Ateitis gali geriau bendrauti, negu Bendruomenė ir Altas. Šiaip ar taip, pažiūrėsim. Turiu garbę jus trumpai supažindinti su profesore Marija Gimbutiene, kuri mums daugiau mažiau visiems pažįstama, ji lankėsi keletą kartų Chicagoje. Profesorė Gimbutienė mokslo pasaulyje galbūt daugiausiai žinoma dėl jos rekonstrukcijos neolitinės civilizacijos, klestėjusios Europos pietryčiuose nuo maždaug 7,000 iki 3,500 metų prieš Kristų. Ji pavadino ją „Civilization of Old Europe“, arba lietuviškai turbūt „Senosios Europos kultūra“. Tai yra aprašyta jos knygoje *The Gods and Goddesses of Old Europe: 7,000 to 3,500 BC*. Be to, ji yra autorė 17 knygų bei apie dvidešimt straipsnių apie Europos protoistorę, mitologiją, folklorą bei senųjų religijų rekonstrukciją. Mums gal geriausiai pažįstama jos knyga yra *The Balts*, išleista 1963 m. Londone, kurios italų kalba vertimas pasirodė 1967 m., vokiškai 1983 m. išleistas Muenchene, ir galų gale lietuviškas papildytas vertimas 1985 m. išleistas Vilniuje.

Dabar visi lietuviai patriotai paprastai, kai profesorė kalba apie baltus, sako: baltai tai baltai, bet kur čia buvo tie lietuviai? Aš nežinau, bet man rodos dabar Lituanistikos institutas Chicagoje, kaip atsakymą į visus tuos klausimus, leidžia jos naują

knygą, kurios pavadinimas yra *Lietuvos protoistorė ir mitologija*. Šiai vėliausiai knygai visą pluoštą naujų žemėlapių gamina Rimantas Kunčas-Zemaitaitis – čia štai sėdi šitas gražus jaunuolis. Šiuo metu Marija Gimbutienė yra Europos archeologijos profesorė Kalifornijos universitete Los Angeles (UCLA) bei *The Journal of Indo-European Studies* archeologijos skyriaus redaktorė. Kviečiu Marija Gimbutienė.

Marija Gimbutienė:

Noriu pasidalyti išpuodžiais iš Lietuvos, kadangi man teko spalio mėnesį ten būti penkias dienas ir pamatyti didžiausios reikšmės turinčius kasinėjimus Lietuvoje. Tai nuo to aš ir pradėsiu, o paskiau žiūrėsim, kaip mūsų pasikalbėjimas išsivystys.

Pirmiausia noriu pora žodžių pasakyti apie Kernavės miesto atradimą, o toliau pereisim į Vilnių, kur po katedrą yra atrasti nepaprasti dalykai. Tikrai manau, kad mes liudijame istorinius įvykius, kadangi anksčiau tokių radinių nebuvo surasta. Archeologiniai dalykai paprastai surandami netyčia – kas nors užkliuvo už ko nors, kas nors ką nors stato, griaua, ir tada surandama. Taip įvyko ir su Kernavės atradimu, ir taip pat su Vilniaus katedros vietove, kur po katedrą yra penkių tūkstančių metų protoistorė ir istorija. Apie Kernavės miestą anksčiau nebuvo kalbama. Dabar visai neseniai ten vyko melioracijos darbai ir melioratoriai išvertė rastus pelkėje, slėnyje. Nuo to ir prasidėjo atradimai. Atsirado Kernavėje architekto Lasavickas ir mato: rastai išversti. Tada ir atsirado reikalas išsiaiškinti: kodėl tenai rastai išversti. Tuojau susitarta su Vilniaus universitetu, kad kasinėjimai būtų pradėti. Archeologas Luchtanas pradėjo kasinėjimus, kuriuos globoja Vilniaus universitetas, istorijos fakultetas.

Luchtanas, kaip galite sprest, iš pavardės nelietuvis, bet gudų kilmės, tačiau pasidaręs tikriausias lietuvis. Šiuo metu jis yra pėrėmęs archeologijos paskaitas Vilniaus universitete ir vykdo Kernavės tyrinėjimus. Kernavėje, kiek galima spresti iš pirmųjų metų kasinėjimų, Paėjus slėnyje, tarp piliakalnių ir pelkių prie Neries, yra buvęs miestas, kuriame skaičiuojama galėjo būti nuo keturių iki penkių tūkstančių gyventojų. Mūsų įprastiniu galvojimu, prieš septynis ar šešis šimtus metų miestai tik galėjo turėti apie porą šimtų gyventojų. Tai yra netiesia – galėjo būti ir didesni miestai.

Pradėjus kasinėti, tučtuojau atrastos gatvės. Keliai buvo grįsti rasta maždaug trijų metrų pločiu. Atkasta pirtis, išlikusi beveik tokia, kokia ji buvo keturioliktame šimtmetyje – su krosnimis, su vantomis, keliukas į ta pirtį veda aplink. Gali apie ta pirtį pasivaikščioti ir įeiti į ją. Žodžiu, gali atkurti, kaip žmogus maudėsi keturioliktame šimtmetyje. Toliau atkastas amatininko namas. Ten atrasta visokių metalo gabaliukų, odos gabaliukų. Į krūva sumestos liekanos, koks nors puspadis, iš

Dr. Marija Gimbutienė

kurio galima nustatyti, kokiais batais avėjo tada žmonės. Rastas 43-čio numerio padas. Rasta įvairiausių amatininko įrankių, puodų, šaukštų, samčių, rasta, pavyzdžiui, tokių žalvarinių adatų, kuriomis ir šiandien būtų galima siūti. Rasta verpstės iš medžio, geriausiai išlikusios. Trys verpstės atrastos amatininko name. Varpsteliai ir taip toliau, ir taip toliau. Iš viso 30 dežių per viena kasinėjimų sezoną.

Turime irodymą, koks gyvenimas buvo. Kada skaitome istorijos knygas, dažniausiai neaišku, kaip paprastas žmogus gyvena, nes skaitome apie kunigaikščius, apie jų dvarus, apie piliakalnius, bet labai mažai žinome, kaip žmonės šalia piliakalnių gyvenę, koki kasdieninį gyvenimą jie turėjo. Tai svarbiausia, ką kasinėjimai atskleidžia. Dabar Kernavėje yra iškasta maždaug dvidešimtoji dalis viso miesto. Ir kasinėjimai tęsis galbūt dešimtį metų, jei bus lėšų. Ar duos valdžia lėšų, ar jų pakaks atkasti visam miestui, kad galima būtų parodyti pasauliui, kad va čia visos miestas atkastas? Pavyzdžiui, rusai Novgorode yra atkasti visą seną Novgorodą, atradę visa senąją Ladogą ir daug kitų miestų. Daugelyje pasaulio kraštu, kaip pavyzdžiui, Lenkijoje ir Vokietijoje, vakarų slavų krašte, yra atkasta daug viduramžių laikų miestų. Mūsų krašte ne vieno miesto mes dar neturime atkasti ir atstatyti. Galbūt pavyks šis, nes kai Kernavėje atkase pirmuosius namus ir gatves, tai ir *Pravda* buvo paskelbta, kad atrastas miestas, o kai *Pravda* paskelbia, tai jau

tikras reikalas. Luchtanas – jaunas, energingas žmogus. Reikia tikėtis, kad jis tęs kasinėjimus, ir jeigu mes čia visi džiaugsimės ir minėsime ir kartosime Kernavės svarbą, tai irgi atsilieps.

Po Vilniaus katedrą kasinėjimai prasidėjo dėl to, kad buvo nuspresta, jog muziejui, kuris yra dabartinėje Vilniaus katedroje, reikalinga oro kontrolė. Kad paveikslai ten išsilaikytų, reikia įvesti šaldymą. Ir susitarta su švedų įmone, kad iki 1987 m. sausio 1 d. tas „air conditioning“ po katedrą būtų įvestas. Kai buvau katedroje, mačiau, kad vamzdžiai, kurie eina per visą katedros ilgį, yra tokio didumo kaip pusė stalo; atrodė baisaus didumo vamzdžiai. Kai jie vedami, tai viskas pakeliui griuama, kultūriniai sluoksniai sumaisomi.

Kas ten surasta? Sakau – penkių tūkstančių metų protoistorė ir istorija po katedrą! Būtent per visą ta „tortą“ iš daugelio sluoksnių, einant gilyn, pačioje apačioje yra akmenų amžiaus sodybvieta, kuri apytikriai datuojama 3,000 metų prieš Kristų. Ir toliau aukštyn eina kultūriniai sluoksniai: žalvario amžiaus, geležies amžiaus, ir eina iki istorinių laikų pradžios ir toliau iki dabartinės katedros. Tie visi sluoksniai nėra, kaip reikiant, ištyrinėti ir sunku detaliau dabar apie juos ką nors pasakyti. Atsiminkit, kad kasinėjimai yra nepaprastai skubūs. Pavyzdžiui, Mindaugo katedrą atkasa staiga. Archeologai pritrūksta laiko nuodugnai iširti, prašo: duokit mums tris dienas dar, duokit savaitę. Ir taip visa laika vyksta.

Atrasta Perkūno šventykla: mums reikia dar savaitės! Duokit mums tą savaitę! Reikėjo valdžios prašyti laiko, ne vien lėšų. Girdėjau, naktimis ėjo ten kasti. Iš širdies, šitie kasinėjimai. Kasa ten iš tikrųjų dėl žmonės, abu architektai: Napoleonas Kitkauskas ir Albertas Lisanka. O trečias, tas *spiritus movens*, kuris atrado Kernavę, tai Sigitas Lasavickas, kuris visur yra, ir katedroje, ir aplink Gedimino kalną kasinėja. Ir visi kiti, kas dar ten padeda, – įvairiausi savanoriai, praieities mylėtojai.

Tarp akmenų amžiaus gyvenvietės ir vėlyvesnių šventyklų yra geležies amžiaus ankstyvas lietuvių kultūros kultūrinis sluoksnis, būdingas savo brūkšniuotąja keramika. Toliau prasideda pagoniškos šventyklos, viena ant kitos. Jos, aišku, nerekonstruotos. Yra pagoniškos šventyklos. Toliau – tryliktojo amžiaus Mindaugo katedra: tryliktojo amžiaus vidurio krikščioniška, katalikiška katedra. Šita katedrą arba sudegino, arba ji pati sudegė, po to, kai Mindaugas atsiskakė krikšto po aštuonerių metų. Tada ant jos, ant tų pačių pagrindų, pastatyta Perkūno šventykla. Visai kitokia, negu katedra, būtent su aukuru viduryje. Į tą aukurą veda po dvyliką laiptų iš šono. Jie pastatyti šiaurinėje ir pietinėje navoj ir įėjimas yra iš Neries pusės. Perkūno šventyklą sunaikino tada, kada vėl Lietuva pasikrikščijo, būtent Jogailos laikais. Iš dokumentų gerai žinoma, kad Jogaila liepė sunaikinti tą šventyklą, sugriauti ją, sukapti Perkūno statulą, užgesinti amžinąją ugnį ir pastatyti toje vietoje naują bažnyčią. Ir tada mes prieiname prie keturiolikto amžiaus pabalog: tada pastatyta Jogailos katedra. Toliau, Jogailos katedrą sudegė 1419 metais. Tarp kitko, toje katedroje surasta kripta, kurioje surastos pirmosios Lietuvos freskos su viduramžių gotikos tematika ir technika. Paraleliu yra randama Vokietijoje ir kitur.

Kas po to, kai sudegė Jogailos katedrą? Vytautas pastatė naują katedrą toje pačioje vietoje, tik žymiai padidino. Ji buvo 62 metrų ilgio ir praplatinta, ir jos sienos ir kontraforai įjungti į dabartinę Stuokas-Gucevičiaus katedrą, pastatytą aštuonioliktajame šimtmetyje. Architektai, kurie kasinėja, turi visas rekonstrukcijas, kaip tos bažnyčios buvo viena ant kitos. Planai yra labai aiškūs. Reikia tikėtis, kad bus paskelbta greitai. Rezultatų skelbimas gali užsistoti, nors jau *Kultūros barose* 1986 metais Kitkauskas ir Lisanka yra paskelbę straipsnių seriją, iš kurių galima susidaryti bendrą vaizdą.

Dabar aš noriu pereiti į katedros sodą, kur tarp Neries ir Gedimino kalno atkasta įvairių šimtmečių Vilniaus pilies gynimosi sistema. Mes girdėdavome, kad Vilnius yra Gedimino įkurtas, t.y. keturioliktame amžiuje. Dabar tas pats Lasavickas, kuris daugelį metų knisosi po katedros sodą, yra jau suradęs ir atkūręs daug gynimosi sistemų. Pirmasis drogyvis ir pylimas ir bokštai datuojami galbūt kaip devinto ir dešimto amžiaus, toliau atkasta vienuoliktos-dvyliktos bei trylikto-keturioliktos amžiaus gynimosi sistemos, visos maždaug toje pačioje vietoje. Ten, kur dabar yra gatvė į Antakalnį, prie pat tos gatvės, galima matyti kasi-

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Televizijos serija „Amerika“ • Dr. Marija Gimbutienė apie naujausius archeologinius kasinėjimus Lietuvoje • Dailininkas Juozas Bagdonas • Henriko Nagio eilėraščiai • Vilijos Mozūraitytės, Ramintos Lampsatytės ir Michael Kollars koncertai Miami ir Chicagoje • Nuomonės ir pastabos • Chicago teatrose

Apie Kernavės miestą, Vilniaus katedras ir Perkūno šventyklą

(Atkelta iš 1 psl.)

nėjimus. Taip pat atstatytas arsenalas iš šešiolikto amžiaus. Tai dviejų aukštų didelis namas. Dabar bus ten taikomosios dailės muziejus. Labai gražiai atstatytos gotikinės patalpos. Lasavickas yra rekonstravęs ir antro aukšto puikias gotikines lubas, tačiau, gal dėl šildymo ar kitų praktiškų priežasčių buvo nuspręsta muziejų padaryti plokščiomis lubomis antrame aukšte.

Dabar grįšime vėl prie katedros kasinėjimų. Norėčiau kai ką pasakyti apie Perkūno šventyklą. Vadovėliuose arba knygose mes beveik niekieno nesame girdeje apie pagoniškas šventyklas ir apie skulptūras. Ką rašė Narbutas devyniolikto amžiuje, buvo laikoma gryną fantaziją. Buvo teigiama, kad Perkūno šventyklos nėra buvę ir kad lietuviai prieš krikščionybę nėra turėję jokių skulptūrų. Dabar viskas apversta aukštyn kojom, nes turime šventyklą su visais duomenimis, archeologiniais ir taip pat istoriniais. Viena kronika po kitos mini tą pačią Perkūno šventyklą. Toji vieta, kurioje šandien stovi katedra, yra buvusi religinių centrų per daugelį šimtų metų. Bent jau nuo kokio devinto amžiaus tikrai, jei ne anksčiau. Šalia buvo taip pat šventas miškas — Šventaragio miškas — kurį mini istoriniai šaltiniai. Visai lauk-tina, kad Perkūnas buvo gerbiamas tokioje vietoje, kur buvo azuolija, turbūt azuolienės augo, nes Perkūnas ir azuolas yra vienas ir tas pats (t.y., azuolas yra Perkūno inkarnacija). Iš kitų duomenų ir iš kitų kraštų žinome, kad Griausmo dievo šventyklos egzistavo. Jos buvo gražios gamtos apsaugotose vietose, kartais ant kalnelių, aptvertos arba apjuostos grioviu. Kartais jos yra apskritos, su dievo statula viduryje, kaip, pavyzdžiui, prie Novgorodo arba Kijevo. Taip pat žinome ir apie šiaurės vakarų slavus — ten irgi buvo Perkūno (Peruno) šventyklos ir stovėjo statulos. Žodžiu, statulų buvimas Lietuvoje yra neabejotinas, ir kad Vilniaus šventykloje stovėjo Perkūno skulptūra, yra aiškiai paminėta istoriniuose dokumentuose.

Dabar grįžime prie Mindaugo. Jis atsimeta nuo krikščionybės, o netrukus, 1263 metais, jį ir jo visa šeima nužudė. Tada kraštas vėl grįžo prie seno tikėjimo ir greičiausiai buvo sukonoliduotas tas pats centras, kuris ilgą laiką buvo šventa vieta. Viskas turėjo būti atnaujinta. Ta pagoniška Perkūno šventykla stovėjo nuo Mindaugo laikų iki Jogailos, ligi antrojo krikšto. 1388 metų popiežiaus Urbano VI buleje, siųstoje Poznanės arkivyskupui, rašoma, kad šią pagonišką šventyklą naujai apsikrikštijęs karalius Jogaila išgriovė, stabus sutriuškino ir sudaužė į gabalus, o toje vietoje liepė pastatyti bažnyčią. Penkiolikto amžiaus kronistas Jonas Długošas dar papildė šį sunaikinimo aprašymą: 1387 metais Jogaila liepė užgesinti amžinąją ugnį, laikytą Vilniuje, saugotą žinio ir nuolat kurstomą malkomis, o šventyklą ir altorių, ant kurio aukotos aukos — nugriauti. Toje vietoje, kur buvo deginama amžinoji ugnis, pastatytas Jogailos katedros didysis altorius. Šešiolikto amžiuje istorikas Strykovskis nurodo, kad katedros vietoje stovėjusi šventykla su Perkūno statula, turėjusi bokštą, iš kurio žiniai pranašaudavo ateitį. Kitoje vietoje jis mini, kad Gediminas pastatė Perkūno statulą, laikantią rankoje didelį titnaginį akmenį, iš kurio žiniai išskeldavo ugnį. Jis taip pat mini, kad ugnis buvo deginta be paliovos, iš azuolinių malkų. Narbutas devyniolikto amžiuje dar papildė ir sako, kad šventykla buvo mūrinė, bet be stogo, aptvaro pavidalo.

Architektai Sigitas Lasavickas, Vilniaus pilies gynimos sistemos kasinetojas ir atkūrėjas, ir Napoleonas Kitkauskas, pagrindinis kultūrinio sluoksnio po dabartine Vilniaus katedra tyrinėtojas.

Iėjimas į ją buvo iš Neries pusės. Priešais įėjimą prie galinės sienos stovėjusi koplyčia, o ant jos aukšta altana su Perkūno statula. Priešais koplyčią buvo kvadratinis altorius, su dvylika pakopų. Narbutas šias žinias paėmė iš septyniolikto amžiaus pabaigos Johann Friedrich Rivius kronikos, rašytos vokiečių kalba. O pastarasis pasinaudojo Vilniuje gyvenusio istoriko Augustino Rotundo Lietuvos kronika, rašyta lotynų kalba, bet ši kronika, deja, neišliko. Sudejęs draugėn visus duomenis, archeologinius ir istorinius, gauname beveik pilną Perkūno šventyklos vaizdą. Dabar tik reikia tikėtis, kad ji būtų rekonstruota ir kad ją būtų galima pamatyti (bent jos maketa). Šiame katedroje bus galimybė vietiniams ir turistams nusileisti į rūsių ir pamatyti visus sluoksnius. Bus identifiukuota, kuris sluoksnis kuriam laikotarpiui priklauso.

Dar grįžime prie skulptūrų ir aplamai prie pagoniškų šventyklų. Kokia buvo religija prieš krikščionybę ir kokie svarbiausi dievai, ir kodėl mes būtent kaip tik šioje vietoje turime Perkūno šventyklą, o kur yra buvusios kitos šventyklos? Ar mes apie jas irgi žinome, ar ne? Mano knygoje *Baltai* yra paminėta, kad netoli Smolensko Tušemlios pilikalnyje yra atkasta viena po kitos šventyklos. Ankstyviausia priklausoma maždaug šeštam-pentam amžiui prieš Kristų, paskiaua yra iš trečio amžiaus prieš Kristų, yra iš pokristinių laikų — trečio, penkto, šešto-septinto amžių. Rekonstruota ištisas kompleksas pastatų aplink kalno viršūnę, o aikštės gale buvo apskrita šventykla su statula viduryje (gal Perkūno, gal kito dievo). Reikia, yra vietų, kur šventyklos yra išlikusios. Miniu Smolenską, nes čia baltų rytinė teritorija. Atsiminkite, kad mūsų protėviai per daugelį tūkstančių metų prieš istorijos pradžią buvo išplitę rytuose toliau negu Maskva. Apėmė visa Dniepro aukštupį, Desną ir toliau iki už Maskvos. O į vakarus siekė už Berlyno. Tai įrodyta upėvardžių ir archeologinėmis studijomis. Tose baltiškosiose žemėse, kur dabar at-randa šventyklas nelietuviai — rusai, gudai, vokiečiai ar kiti — reikia į jas irgi kreipti dėmesį, nes čia yra baltiškos šventyklos. Panašų šventyklų rasta Minsko ir Mogiliavo apskrityse. Jos galėjo būti arba Perkūno, arba Dievo, arba Velino, trijų svarbiausių indoeuropietiškos kilmės dievų. Ir Lietuvoje apskrito pavidalo šventyklos aptiktos, aišku, medinės. Mūsų kultūra yra „medinė“, skulptūros irgi medinės, ne molinės ir ne marmurinės. Jų jau randama iš akmens amžiaus laikų, iš prieš 5,000 metų. Pavyzdžiui, prie Šventosios netoli Palangos buvo atkasta daugybė skulptūrų ir statulų, net dviejų metrų aukščio stulpas su deivės galva. Taip pat atrasta ir gintaro skulptūrelių tų laikų. Reikia, mūsų krašte tradicija skulptuoti yra labai

kūriniai daugiausia buvo iš-naikinti. Sunku tikėtis, kad jie kur nors būtų gerai išlikę, bet galbūt. Tikiu, kad kada nors turėsime daug pilnesnį vaizdą apie mūsų skulptūrą pagoniškais laikais.

Mūsų didžiausias pasididžiavimas — liaudies meno dievukai, vienas iš gražiausių liaudies kūrybos pavyzdžių, lygintinas su daina. Dievukai kažkaip stebuklingai pas mus išsilaikė iki šių laikų, nors juos draudė drožti ir statyti koplytėlėse jau nuo penkiolikto šimtmečio. Vyskupams nepatiko kaimiečių kūryba, kadangi jie buvo „per prasti“, nepriimtini bažnyčiai. Del to į bažnyčią buvo įsileistas tikti Kristus ir krucifiksas, o visi kiti dievukai turėjo eiti į mišką, į pakeles ir kur kitur. Jie buvo drožiami taip, kaip buvo statomi koplytstulpiai, kaip tam tikra inkantacija, kaip daina reikalinga žmogui. Jų buvo visur — pakele, prie namų, miškuose. Gana daug jų buvo prie medžių pritvirtinti. Kai kurie buvo kapinių koplytėlėse. Čia ir yra įrody-mas, kad tradicija tęsėsi iš senų laikų. Atkreipkime dėmesį, kokios rūšies dievukai labiausiai Lietuvai būdingi. Bū-tent Pietas, kuri laiko Kristų maždaug kaip savo sūnų, kaip vaiką ant savo kelių. Ji yra žymiai didesnė už Kristaus figūrą: mano išitikinimu, tai Žemės Motinos — Žemynos tėsinys, kuri iki šiol buvo gerbiama. Šventas Jurgis, šventas Jonas, šventas Liodoris perėmė Dievo funkcijas, ir dėl to jie taip gerbiami. Taip pat ir daugelis kitų šventųjų dėl to pasidarė žmonėms taip brangūs, kadangi jie vaizdavo kažką, kas jau paveldėta iš praeities, kažką, kas jiems patiems buvo suprantama. Ir dar daugiau — tos skulp-tūrėlės tiesiog vaizdavo paprastus žmones, vargstančius ir kenčiančius, mūsų liūdnoje pa-kutinųjų šimtmečių istorijoje.

Protėvių religija prieš krikščionybę buvo indoeuropietiška religija, kurios svarbiausi dievai buvo vyriški dievai. Pagrindinis dievas buvo Dievas, dangaus šviesos dievas. Indoeuropietiškas žodis „dievas“ yra *per excellence* indoeuropietiškas, kuris kartojasi ir kitose indoeuropiečių kalbose (lotyniškai *deus*, graikiškai *Zeus*). Dievas buvo metų laikų dievas, augmenijos globėjas, garbintas ypač pavasarį ir vasarą. Pastaraisiais šimtmečiais jį pakeitė šv. Jurgis ir šv. Jonas Krikštytojas. Jo priešingybė buvo mirties ir požemio karalystės dievas Velinas, pavirtęs velniu į velnią. Ir trečias svarbus dievas buvo Perkūnas. Dievui ir Velinui irgi turėjo būti statulos, kadangi atitikmenys tokių dievų yra kituose kraštuose, ir jiems buvo statomos šventyklos. Pavyzdžiui, garsi kelturkampio plano šventykla yra Arkonoje, Rugeno saloje. Ji buvo vakarų slavų dievo Svantevito šventykla, sugriauta dvylikta-jame šimtmečiuje. Kada nors, tikrai, kad tokios šventyklos, labai gražiai pastatytos, bus surastos ir Lietuvoje. Ir dievų statulų gal bus atrasta. Iki šiol nežinome, kaip Perkūno statulos atrodė, kadangi jos buvo sunaikintos. Svetim-taučiai misionieriai skulptūras ar statulas vadino „stabais“. Vadinami stabai buvo sukapojami, sudeginami, arba įmetami į upes. Brangiausi mūsų protėvių meno

Tyliktojo šimtmečio mindauginė katedra iš šiaurės vakarų pusės — Napoleono Kitkausko rekonstrukcija.

Atrodo, kad žmonės vien dėl to, vien dėl didžiausio pavojaus iš kryžiuočių pusės, buvo apsigyvenę tame slėnyje, kuris yra gana žemai, šalia pelkių. Ir tai nebuvo geriausia vieta gyventi, bet dėl to, kad iš vienos pusės buvo pelkės, o iš kitos buvo piliakalnis su sustiprinimais. Ir dabar atėjo kryžiuočiai. Žmonės išlankė — visi paliko viską, visus daiktus. Mums, aišku, tas įvykis „padės“, nes rasime tuos daiktus, kuriuos jie paliko, kai staiga išbėgo. Po 1390 metų žmonės nebeįėjo į tą pačią vietą. Veliau, kaip žinome, įvyko Žalgirio (Tannenbergo) mūšis, kryžiuočius nugalėjo ir nebebuvo pavojaus. Tas įvykis dvidešimt metų po 1390 m. įvykio. Tada nebebuvo reikalo tos pačios vietos gyventi, nes nebebuvo pavojaus. Ir dėl to vieta tapo pamiršta ir iki šiol išliko nepaliekta. Žmonės persikėlė į kitą pusę nuo piliakalnio gyventi.

— *Minėjote, kad toje Perkūno šventykloje yra Perkūno statula. Kaip yra vaizduojamas Perkūnas?*

— Statula, kaip minėjau, buvo sukaptota. Tad ne iš statulų galime atkurti Perkūno vaizdą. Perkūnas yra geriausiai išlikęs pagoniškas dievas mūsų tautosakoje. Tai rudabardis žmogus, stiprus, vidutinio amžiaus. Laiko rankoje kūjį. Vaizduojamas jis taip pat važiuojantis ratais per dangų (akmeninį kalną). Ratai bilda. Perkūnas kariauja su piktų, su blogių, su piktais žmonėmis, ypač su melagiais. Į juos jisai mėto arba savo kūjį, arba strėlę, arba, kaip veliau įsi-vaizduota, kulkas. Pagrindinis Perkūno priešas nuo indoeuro-piečių protėvių laikų yra Mir-ties ir požemio dievas Velinas. Yra išlikę šimtai pasakų apie Perkūną kaip medžiotoją, kuris

medžioja velnią. O tas velnias slapstosi visur. Jisai slapstosi kartais ir žmonių namuose, ir tada Perkūnas nutrenkia namą. Ne dėl to, kad jis žmonių nemegs-ta, ne dėl to, kad jis žmones baus-tų, bet dėl to, kad ten velnias sle-piasi. Miškuose eina kartais Perkūnas kaip medžiotojas. Atsi-randa ir kitas medžiotojas, paprastas žmogus, kuris netyčia nušauna velnią, pasivertusį ar į katina, ar į koki paukštį. Tada išeina gražiai apsirengęs žaliais drabužiais, su kepure, su apšro-odos krepšiu ir sako: — Aš esu dievas Perkūnas. Ačiū, kad tu nu-šovei mano neprietelį velnią.

— *Idomu paties archeologinio darbo situacija. Kur yra kasinė-jimo darbas katedroje?*

— Pačiame vidury. Duobė yra keturių metrų gilumo, jei ne daugiau. Viskas uždaryta, išar-dyta. Niekas iš gatvės be leidimo negali įeiti. Kai įeini, matai pilna lentų ir vamzdžių.

— *Iš pranešimo trupučiuką ne-jaukus jausmas yra, kad dalykai yra skubinami, improvizuojami. Ar nereiktų mums rėkti ir šaukti, kad: nesugadinkim dalykų?*

— Šaukit, susimildami, visi. Šaukit, gal padės. Iš viso žmonės prašo šaukti dėl visko: dėl Iglai-nos, dėl naftos siurblių irgi Neringoj, dėl kurių žmonės labai įsijautinė ir įsibaiminę. Dėl la-bai svarbių archeologinių kasi-nėjimų tik tiek ramu, kad jie yra labai rimti, sąžiningi ir pasi-aukojusii žmonių rankose.

— *Ar senovės lietuviai buvo stabmeldžiai?*

— Žodis „stabas“, angliškai *idol*, reiškia „materialinis objek-tas, vaizduojantis dievą“. Pas lietuvių šis žodis vartojamas tik neigiama prasme. Tai paimita iš Lietuvos priešų, kurie, skeldami su kalavijais krikščionybę, panie-kinančiai lietuvių vadino „stab-meldžiais“. Kadangi šis žodis prisisunkęs neapykantos, reikia jį atsargiai vartoti arba išmesti iš žodyno ir pasidaryti pakaitalą. Jeigu prieškrikščioniškoji baltų religija buvo „stabmeldybė“, tai tiek pat ir krikščionybė yra „stab-meldybė“, nes ir vienoje, ir kito-jie materialiniai objektai (skulp-tūros, stulpai, kryžiai), sim-bolizuojantys dievybes, varto-jami.

Jei tik senoji lietuvių religija buvo „stabmeldybė“, tai varto-jant tą terminą, siūlyčiau visų pirma giliau pastudijuoti, kas ta religija buvo. Kuo lietuvių ar visu baltų religija buvo blogesnė ar „žemesnė“ už graikų, romėnų, skandinavų, keltų (airių, skotų, valų, bretonų)? Ką kodėl graikų ir kitų čia paminėtų religijų niekas neniekina ir jų neironi-zuoja, vadindami baisiomis „stab-meldybėmis“, o, atvirkščiai, jomis labai dominasi. Šimtai knygų prirašyta apie jas. Prieš-krikščioniškoji lietuvių religija

buvo gana panaši į graikų, keltų, romėnų ar germanų, tik tai, sa-kyčiau, dar turtingesnė ir gilesnė. Minėtosios Europos reli-gijos susideda iš dviejų pagrindi-nių sluoksnių, paveldėtų iš dviejų skirtingų epochų: 1) mat-ristinio su dominuojančiomis deivėmis-kūrėjomis, tokiomis kaip lietuvių Laima, ir 2) patri-archalinio, indoeuropietiškojo, su dominuojančiais vyriškais die-vais, tokiomis kaip Dievas, Veli-nas ir Perkūnas. Nors ir nėra la-bai senų rašytinių šaltinių baltų religijai atkurti, tačiau senasis tikėjimas tebegyvas folklore, kalboje bei papročiuose kaip ma-žai kur kitur. Atsiminkime, kad krikščionybė Lietuvoje įvesta labai vėlai. Nors ir skaičiuojame 600 metų, bet *de facto* Žemaitijoje ir kai kuriuose kituose Lietuvos kampuose su krikščionybė susipažinta tik prieš 300-400 metų, kaip liudija istoriniai doku-mentai. Tai yra labai trumpos laikotarpis, palyginus jį su daugeliu baltų proistorės tūkstantmečių, per kuriuos formavosi lietuvių pasaulėžiūra. Iki 20-to amžiaus daugelis gi-mimo, laidotuvių, metų laikų ir kitų švenčių papročių Lietuvoje savo turiniu liko prieškrikščioniš-ki, net ir jei jie buvo sutapatinti su krikščioniškomis šventėmis. Deivės ir dievai — Laima, Žemė Motina, Saulytė, Perkūnas ir daugelis kitų — tebėra gyvi arba pasireiškia persirengę krikščio-niškais drabužiais. Ar mūsų mediniai dievukai — didžiulis lie-tuvio skulptoriaus kūrybingumo pasireiškimas — yra stabai? Ar saulėmis ir augaliniais motyvais spinduliuojantieji kryžiai — irgi stabai? Turbūt ne. Lietuvių tautosaka, liaudies menas ir ap-skritai visa etnografija yra labai turtingas aruodas prieškriščio-niškajai kultūrai, ypač mitologi-jai, pažinti, kuria susidome-jimas mokslo pasaulyje kas-kart auga (mažiausiai, žinoma, pačiuose lietuviuose užsienyje). Kultūrų istorijose religijų trans-formavimosi laikotarpiai nėra staigūs, o tęsiasi šimtmečiais, ne-bent būtų išžudomi patys žmonės, kaip, pvz., įvyko su prūsais (kul-tūriškai aukščiausiai stovintiais baltais), kuriuos 13-tame amžiuje žiauriai naikino kryžiuočiai, ap-simete krikščionimis.

Senovės lietuviui nebuvo „stab-meldžiai“ — ta prasme, kokia mes ta žodį vartojame. Neatsiskry-mas nuo gamtos — gyvybės ener-gijos jutimas medžiuose, žoleje, geleje, paukštyje, gyvulyje, tokios pačios kaip žmogų, kosminių jėgų gerbimas, nepaprastas sug-bėjimas gamtos reiškinius sim-bolizuoti bei vartoti metaforas — tai labai toli nuo mediaginių daiktų (stabų) aklo garbinimo. Mūsų protėviams Dievo pasaulis buvo šventas ir paslaptingas. Jie galvojo širdimi ir turėjo tai, ką mes per pastaruosius šimtmečius esame praradę ir trokštame at-gauti.

• **PASALIO LIETUVIS** nr. 2 (1987 vasaris). Leidinys Bend-ruomenės minčiai ir gyvenimui. Lei-džia Pasaulio Lietuvių Bendruo-menės valdyba. Redaktorius: Bronius Nainys. Administratoriai: Baniūtė ir Romas Kronai. Redakcijos ir admi-nistracijos adresas: Pasaulio lietuvis, 5620 South Claremont Avenue, Chi-cago, IL 60636. Prenumerata — 12 dol., Kanadoje — 15 dol., atskiro numerio kaina — 1 dol.

Numeris pradedamas kontroversi-niu Tomo Remeikio vedamuoju. Min-daugas Pleškys apžvelgia Lietuvos pogrindžio *Aušros* nr. 51. Danutė Račiūnaitė duoda spaudos apžvalgą „Kiti apie mus“. Juozas Masilionis svarsto Lietuvos krikščionybės jubiliejaus problemas. Vincetas Liulevičius straipsnyje „Lietuvos nepriklausomybės besiekiant“ svar-sto, kaip buvo atkuriamas keturius Lietuvos. Iš iliustracijų ypač įdomi Amerikos lietuvių politinio seimo Chicagoje 1914 m. nuotrauka. Bronius Nemickas toliau tęsia vokiečių okupacijos laikotarpio dokumentų vertimus. Bronius Nainys aprašo Australijos lietuvių dienas. Žurna-las gyvas, patrauklus ir laiku pasirodąs.

Nežinomų liaudies meistrų darbai: Rūpiniojėlis ir Pietas. Vietovės nenurodytos.

Neramios dailininko Juozo Bagdono drobės

Jo 75 metų amžiaus ir 55 metų kūrybos sukakčių proga

PAULIUS JURKUS

New Yorke, lietuviškame Woodhaveno priemiestyje, dažnai pamatysi ramiai praeinančių dailininką Juozą Bagdoną. Senokai jis čia gyvena, bičiuliaujasi ne tik su krautuvėm, bet ir su kavinėm, kur mėgsta su draugais pasidėti.

Tokių draugų apsuptys, jis 1986 metų gruodžio 11 dieną ir paminėjo savo 75-tą gimtadienį, o šių metų vasario 1 dieną LKM Federacijos New Yorko klubas Kultūros židinyje surengė popietę su dailininku sukaktuvininku. Čia buvo Pauliaus Jurkaus žodis apie jo asmenį ir kūrybą, kalbėjo ir pats sukaktuvininkas lietuviško meno problemomis ir paskui buvo rodomas didokas skaidrių rinkinys, kur buvo apžvelgta visa jo kūryba.

Šios dvigubos sukakties proga — 75 metai amžiaus ir 55 metai kūrybos — noris užėti siaurais laiptais į trečią aukštą, kur mansardiniame bute jis gyvena jau keliolika metų. Vienas jo kambarys paverstas studija, ir šiaip visi koridoriai ir dar kitas prieškambaris į kiemo pusę yra tos studijos tautos — čia sudėta paveikslas ant paveikslų. Dar kvepia aliejiniais dažais, ir iš visur spinduliuoja kūrėjo nerimas. Tad ir vėta sustoti ir plačiau pakalbėti — kas jis ir iš kur ateina ta jo kūryba, kas jai charakteringa?

Žemaitis atvyksta į Kauną

Dailininkas Juozas Bagdonas gimė 1911 m. gruodžio 11 d. Antrųjų Vėdeikių kaime, Plungės valsčiuje, Telsių apskrityje. Gimė žemaitio ūkininko šeimoje. Mokėsi Plungės ir Telsių gimnazijose. 1928 metų rudenį išvyko į Kauną, kad galėtų ten lankyti meno mokyklą. Į ją įstojo tik 1929 metų sausio mėnesį. Tapybą studijavo prof. Justino Vienožinskio tapybos studijoje.

To meto Kaune virė gana gyvas meno judėjimas. Augo jaunoji dailininkų karta, kuri nepasitenkino senomis formomis. Taip nejučia kilo sąjūdžiai prieš realizmą mene. 1930 m. Kaune susiformavo nepriklausomųjų dailininkų grupė, o 1932 m. „Ars“ dailininkų grupė. Vieni ir kiti nerimo ir norėjo ieškoti savitos tautinės kūrybos pradžios.

Dailininkas Juozas Bagdonas nepritapo nei prie vieno, nei prie kito. Dar buvo per jaunas, bet jau buvo pamėgęs darbą. Kaip dailininkas jis formavosi realizmo ir impresionizmo nuotaikose. I lietuvių dailę su tapyba jis atėjo 1933 metais, Lietuvių-pran-

Dailininkas Juozas Bagdonas

cūzų draugijos salėje Kaune su ruošdamas parodą. Toje pirmoje parodoje buvo išstatyta apie 35 paveikslai.

Be peizažų ir natūrmortų, jis eksponavo paveikslų, į kuriuos buvo įvestos žmonių figūros — laikraščiu pardavėja, motina su vaiku, baletų šokėja, girtuoklis ir panašios temos.

Tad nuo pirmųjų savo žingsnių tapyboje Bagdonas kryo į figūrines kompozicijas. Spalvinių atžvilgiu jo kūrinių buvo tamsaus, niūraus, tragiškai liūdno kolorito. Dailininkas nuo pat pirmųjų savo žingsnių nesidomėjo sentimentaliais sauleleidžiais ar saulėje blizgančiomis jūromis, nepataikavo plačių masių skoniui. To meto jo parodos recenzentai kritikavo tematiką, tamsų koloritą, spalvinį niūrumą, liūdesį.

Klausė ir stebėtojai, kodėl pas jauną dailininką tiek daug tragiškumo ir pesimizmo. Patarė gražiau ir optimistiškiau pažiūrėti į aplinką.

Bet jaunas Bagdonas nekreipė dėmesio į tuos patarimus. Toliau jis ieškojo žmogaus vidinio pasaulio sudėtingumo, žmogaus dramos išraiškos.

Paveikslams temas ėmė iš gyvenamos aplinkos — kokią

matė ir kokią pats gyveno. Emociškai pergyvendamas aplinką, su meile ir vidine šiluma vaizdavo pilką lietuvišką gamtą, joje dirbančius ir gyvenančius žmones, taip formuodamas savo meninę pasaulėjautą. Žmogiškasis dramatiškumas stipriai jaučiamas visose Juozo Bagdono kūryboje, įskaitant ir jo dabartinę abstraktinę tapybą.

Realistinė tapyba

Juozo Bagdono realistinės tapybos periodas tęsėsi maždaug iki 1958 metų, kada jis iš Kolumbijos persikėlė gyventi į JAV.

Iki 1944 metų jis parodose daugiausia eksponavo figūrines kompozicijas. Jų tematika — darbininkų, ūkininkų ir žvejų gyvenimas. Paveiksluose ryškus socialinis momentas. Štai paveikslų konkrečios temos: priešpiečiai per rugiapiūtę; skalbėjos; darbas; ruošiasi rūkyti žuvį; laikraščiu pardavėjas; gėlių pardavėja; pajūrio moterys ir kita.

Už jo figūrines kompozicijas — „Iš jūros grįžus“ 1938 metų rudens dailės parodoje jam buvo paskirta pirmoji valstybinė premija. O pati paroda buvo skirta Lietuvos Nepriklausomybės 20 metų sukakčiai paminėti.

Juozo Bagdono peizažai turėjo niūrų, tragiškai liūdno koloritą. Natūrmortams, portretams būdingas dekoratyvumas su fovizmo įtaka.

Per visą prieškarinį laikotarpį jis reikšėsi kaip pajėgus ir talentingas tapytojas, turįs visus gero tapytojo privalumus.

Paskutinius trejus nepriklausomos Lietuvos metus Juozas Bagdonas aktyviai dalyvavo Lietuvių dailininkų sąjungos veikloje. Okupacijų metais jis gyveno Vilniuje, dirbo Vilniaus dailės muziejuje ir mokytojo dailiųjų amatų mokykloje. Ten tapė senąjį Vilnių ir jo apylinkes, Trakus, šiek tiek kūrė ir figūrinių kompozicijų.

Karo audros jį išblovė iš tėvynės. Gyveno ir dirbo Vienoje, paskui Kemptene, Vangene. Karui pasibaigus, persikėlė į Ravensburgą, kur mokytojo lietuvių gimnazijoje ir tęsė savo realistinę kūrybą. Tai buvo jo akvarelės ir aliejinė tapyba.

Pakeliui į abstraktą

1948 metų gruodžio mėnesį jis iš Vokietijos emigravo į Kolumbiją, apsigyveno Bogotoje. Meno dalykus dėstė kolegijoje ir valstybinėje dailės akademijoje — keramiką ir dekoratyvinę skulptūrą. Tuo pačiu metu jis turėjo ir savo moderniosios keramikos studiją. Jo keramikos darbai plito su pasisekimu ir davė impulsą Kolumbijos moderniajai keramikai.

Keramikos darbuose glazūrinės spalvos, prie aukštos temperatūros virsdamos, susimaišo, išsiliesia ir sukuria visai naujus ritmus bei judesius. Tai ir sugundė dailininką į aliejinę tapybą ieškoti panašių judesių. Tai ir buvo jo susitikimas su abstraktu. O keramikos darbuose tuo metu jis įvedavo gana daug grafinių linijų, ypač modernių vazų kūryboje. Pradžioje tas linijas jis perkėlė ir į tapybą, jas visai sukryžiuo ir gavo naują ritmą, naują erdvę, kurią jau užpildė abstrakčiomis formomis.

Dailininkas 1958 metais iš Kolumbijos persikėlė į Jungtines Amerikos Valstybes. Sustojo pirma Washingtono, DC. Čia turėjo dailės studiją, kur kūrė keramiką, skulptūrą. 1960 m. suorganizavo galeriją, kurioje ruošė amerikiečių ir užsienio dailininkų parodas. Washingtono didžioji spaudo dėjo galerijos nuotraukas ir ne kartą paminėjo jo parodas. Galerija uždaryta 1963 metais, ir jis pats 1964 persikėlė į New Yorką.

Kas tas jo abstraktinis menas?

1963 metais jis galutinai atsiveikina su realizmu ir ima puoselėti abstraktinį ekspresionizmą. Ši jo tapyba pasižymi spontaniškumu, laisvumu. Pirmausia jam rūpi gera, sodri tapyba. Jis nuolat ir nuolat grįžta, turtindamas faktūrinį įvairumą, įnešdamas didelį spalvinį sodrumą. Del to kartais dažai kraunami labai storai, dedama ir smėlio, kad tik būtų didesnis turtingumo efektas.

Savo abstrakte jis ieško judesio. Nesustoja ties ramiom, sustingusiom plokštumom. Viskas pas jį plyšta, tyška, sukasi ir sukasi. Didelėje erdvėje juda įvairios formos.

Erdvė jam irgi labai būdinga ir charakteringa. Jo sukurti fantazijų paveikslai gyvena erdvėje, ne plokštumoje. Erdvė begalinė, rodos, lyg žiūrėtum nuo didelių kalnų į begalines platumas.

Išizūrejus į jo formų judesį, i formų gausmą, mus pagauna išpuolis, lyg būtų prasiveržęs ugnikalnis ir svaitytų akmenis iš savo kraterio. Jo paveikslai — tai kosminis kataklizmas, kosmo katastrofa. Drauge tai reiškia ir žmogaus vidinį nerimą.

Erdvės nuolaita ir formų judesys — tai jo tapybos ypatumai.

IŠ CIKLO: PAVASARĖJANT

ATOLAIDIS

Korėdami ir juoduodami tirsta pusnynai. Raibuliuojanti vidudienio saulė virina savo garuojančioje katilinėje ant pusnuogio stogo paskutini išprakaičiusį ledą... Vėjo šūrai drėgni pakeidena pralėkdam ant kraigo išsirikiausių linksnų varnėnų parada.

RIGOR MORTIS

Po nuožmiš amžinų lyg žiemės prisikeli pagaliau ir tu kartu su gruodu nukamuota žemė, Žemynos motina, iš po juodo pažliugusio sniego. Ir jauties, lyg pabudęs po amžinybės trumpos: pusiau miego, pusiau mirties.

BALANDIS TARP KĖDAINIŲ IR DOTNUVOS

Pro vagono langą prabėga juodai ir baltai išmarginti arimai. Padangės pačiam pakrašty lekia sodybos, miškai ir balti debesys sukdami ratu. Iš retų ir drėgnų juodžemio lopinių kyla į skrendanti dangų ir krenta staiga, nelauktai, vėlei ir vėlei.

Henrikas Nagys

Henrikas Nagys

kaip akmenėliai, čirenančių vyturėlių šimtų šimtai.

PAŽADAS

Prastūgavo piktos pūgos. Mūsų visas pasaulis, po pusnynų našta susigūžęs, dabar susitraukė į kaulo baltumo akinantį kiemo keturkampį. Lesinu kiekvieną vidurdienį paukščius, kad nesulėdėtų sparnai ir kraujas nuo netikėtai užpuolančių Arktikos vėjų nakčiai atėjus. Ir bandau išskaityti pelenių ir sniegu pėduteis parašytą keistą dantiraštį ant puraus sniego: po kietu pašalu dar tebeiegėgancio pavasario parašą.

Juozas Bagdonas

Balandžio mėn.

POEZIJOS SPEKTAKLIS BOSTONE

Balandžio 11 dieną Bostone rengiamas poezijos spektaklis, skirtas pagerbti poetus Antaną Gustaitį ir Stasį Santvarą.

Programoje bus inscenuota Gustaitio ir Santvaro kūryba, rodomos skaidrės, išryškinančios poetų asmenybes, bei dainuojamos liaudies dainos, pritaikytos parinktu eilėraščių nuotakai. Programa paruos Mirga Girniuvienė ir Zita Krukonienė bei talkininkai.

Poezijos spektaklis įvyks šeštadienį, balandžio 11 d., 7 v.v., Lietuvių piliečių klubo trečio aukšto salėje, 368 West Broadway, New York.

Mūsų menininkų iš Vakarų Vokietijos pasirodymas Miami

ALGIS ŠIMKUS

Hamburgo Hochschule fuer Musik operos klasės profesorė, anksčiau čikagietė pianistė-muzikologė Raminta Lampsatyte-Kollars, pasinaudodama Vakarų Vokietijos ir JAV menininkų pasikeitimo organizacija, jau kelinti metai atvyksta Amerikon su pora jaunų menininkų koncertams įvairiuose universitetuose. Šiais metais Raminta atvažiavo su šiemet dainavimo klase Hamburgo mokykloje baigiančia soliste, mecosopranu Vilija Mozūraityte ir savo vyrą smuikininku Michael Kollars. Mūsų menininkai greta pasikeitimo agentūros jiems suruoštų koncertų universitetuose, šiemet pasirodė dar atskirai pasirodyti ir Miami, Chicago bei Los Angeles lietuviams. Pirmas tokių pasirodymų įvyko kovo 1 dieną Miami lietuvių klube ir sutraukė pilną pietinėje Floridoje gyvenančių ir čia nuo žiemos šalčių pabėgusių lietuvių auditoriją.

Koncerto atrakcija buvo jau prieš trejetą metų Miami girdėta, tada dar neseniai iš Lietuvos su šeima persikėlusį Vokietiją Vilija Mozūraityte. Ji tada buvo baigusi Kaune Juozo Gruodžio Aukštesniojoje muzikos mokykloje dirigavimo bei fortepijono kursus ir buvo tik pradėjusi dainavimo studijas Hamburgo Aukštesniojoje muzikos mokykloje. Dabar Mozūraityte jau ruošiasi savo diplominiam koncertui Hamburge, kuris įvyks gegužės 21 dieną. Jau prieš trejetą metų Mozūraityte padarė gerą įspūdį savo giliu ir skambiu mecosopranu balsu ir dar Kauno mokyklos jai įskiepytu muzikos supratimu bei profesionalumu. Studijuodama Hamburge ji pasiekė gražių tolimųjų rezultatų. Pirmąjį laimėjimą pirmąją vietą Muenchene Richard Strauss vardo jaunųjų dainininkų konkurse. Po tokių įspūdingų pasiekimų, atrodo, kad Vilijai kelias į sėkmingą dainininkės karjerą neturėtų būti sunkus. Ji jau dabar turinti daug pasiūlymų iš įvairių Vokietijos operų, nors nesanti dar apsisprendusi ar iš karto pasinerti į kasdienį darbą profesionalioje operoje, ar dar pasvesti metus besitobulinant ir ruošiant repertuarą.

Miami mūsų menininkai atliko aukšto akademinio lygio ne dažnai girdimų dainų programą. Pirmojoje dalyje Vilija Mozūraityte padainavo Vlado Jakubėno dainas: Vai didi, didi girdios medeliai, Plaukia antelė, Oi, mergyte, ir Tevas su močiute savo. Toliau ejo Lietuvoje jau prie mūsų muzikos klasikų priskirto Juozo Gruodžio dainos: Žemė kėlė žolę, Esk, karvute, Obelėle ir Alaus, alaus. Ši dalia baigta penkiomis devyniolikto šimtmečio pradžios vokiečių kompozitoriaus ir dirigento Louis Spohr dainomis su smuiku ir fortepijonu. Jo darbai dabar retai girdomi, nors kitados būdavo lyginami su Beethovenu. Vokietijoje, atrodo, šis kompozitorius dabar pradėdamas vel vertinti. Antroje programos dalyje Mozūraityte padainavo po dvi retai girdimas prancūzų Maurice Ravel ir austrų atonalios pakraipos kompozitoriaus Alban Berg, Arnold Schoenberg mokinių, ekspresionistines dainas.

Pasirinkdama tokią lietuviams klausytojams daugiausia neįprastą ir gerokai svetimą programą Mozūraityte parodė, kad ji nesiekia pigių katučių nudainuotomis įprastinėmis dainomis. Tačiau net ir šias eilutes rašančio nustebeimui, Mozūraitytes išpūdingas, apvaldytas mecosopranas, geras įvairiojančių stilių dainų supratimas ir rimta, profesionali scenos laikysena klausytojų buvo tinkamai įvertinti.

Soliste Vilija Mozūraityte Chicago Jaunimo centro scenoje per „Margučio“ koncertą kovo 15 dieną.

Nuotrauka Jono Tamulaičio

tinta. Per visą ilgą programą pilnoje salėje neteko nervuotis dėl nuobodžiaujančių kosėjimo ir šnabždėjimo ar pietums paruotų indų žvanginimo. Net ir neortodoksiskas Ravelio ar modernaus

atspalvio tamsiai pesimistiškas Bergo dainas publika išklausė su susikaupimu ir po jų karštai slojo.

Soliste programą baigė dviem Bizet operos „Carmen“ arijom,

priedui dar pridėdama tos pačios operos trečiojo veiksmo kortų sceną. Čia Mozūraityte pasirodė turinti operinių gabumų. Arijose ji ne tik pademonstravo platesnes savo balso galimybes, bet taip pat parodė, kad Hamburgo mokykloje ji yra gavusi tvirtus operinio dainavimo ir vaidybos pagrindus.

Mozūraitytei norisi vien palinkėti sėkmės jos užsibrėžtame kelyje. Jei ji ir toliau sugebės tobulėti kaip iki šiol, neabejotinai, kad lietuvių galėsim su laiku didžiulius dar viena pasaulinės scenos garso pasiekusia soliste.

Programą įdomiai pajavirino smuikininkas Michael Kollars, pagrodamas solo su Ramintos palyda Lietuvoje gyvenančio Julijaus Juzeliūno Sonata smuikui su fortepijonu. Tai techniškai nelengvas naujesnių muzikinių užuominų kūrinys, kurį smuikininkas atliko švariai ir stilingai. Jis po to dar pagrojo tris Johannes Brahms Vengrų šokius, kuriuos turėjo progos parodyti savo grojimo techniką ir muzikinį gaivumą.

Koncertui akompanavusi Raminta Lampsatyte yra jau ne kartą įrodžiusi savo talentą šioje srityje. Jai vienodai lengvai skamba lengvesnės lyriškos dainos, kaip ir techniškai tikrai sunkūs ir komplikuoti Juzeliūno, Bergo ar Brahms dalykai. Ne veltui Raminta Europoje pakartotinai laimi konkursų pažymėjimus už geriausią ansamblinį grojimą su įvairiais solistais ir instrumentalistais. Jos tobulus muzikavimas daug prisidėjo ir prie šio koncerto nenukrypstančiai aukšto lygio.

Jis [Zygmantas Augustas] sakoma, norėjo joje palaidoti savo žmoną Barbora Radvilaitę, jo didelę meilę, kurią tikriausiai jo motina karalienė Bona lėtai veikiančiais nuodais numarino... Zygmantas Augustas nenorėjo jos Lenkijoje palaidoti, o bet, ji pati jo prašė būti palaidota Vilniuje...

Garsioji Šv. Onos bažnyčia jau minima apie 1500 metus, ją vadinant „koplyčia“. Ji buvo 1550-1581 metų laikotarpiu atnaujinta ar perstatyta. Zygmantas Augustas mirė 1572

būdas. Ar pamėgdžioti, ar atkurti kaimo dainininkės atlikimo būdą, ar panaudoti visus išlavinto balso privalumus. Vilija Mozūraityte atliko jas įprasta meno dainų technika.

Be lietuviškų dainų ji padainavo dvi Maurice Ravel dainas, „Un grand sommeil noir“ ir „L'Indifférent“. Abi dainos gerai atliktos; čia ypač prisidėjo Raminta Lampsatyte, kaip akompaniatorė pirmoje dainoje. Buvo įdomu išgirsti Alban Berg dainas, kurių anksčiau nesu girdėjęs.

Nemažą programos dalį užėmė penkios Louis Spohr dainos balsui, smuikui ir fortepijonui. Iš jų geriausiai patiko paskutinė. Pirmos dvi nebuvo įdomios. Spohr'o akompanimentas seka dainininkės partiją be daug pajavirimo, smuiko partija kažkodėl neaiški. Trečia daina „Erlkönig“ įdomi vien dėl to, kad tema tokia žinoma. Goethės eilėraštis ir Schuberto pritaikymas laikomi romantizmo šedevrais. Tad klausytojai įdomu

palyginti, kaip kitas kompozitorius šiuo tekstu pasinaudos. Tema labai dramatiška – vaiko, tėvo ir mirties pokalbis prieš vaiko mirtį.

Per visą Spohr'o dainų atlikimą nebuvo jausdama, kad dainininkė ir kiti ansamblio nariai būtų buvę labai glaudžiai susiję, nors kiekvienas techniškai gerai atliko savo partijas.

Viena iš įdomiausių programos dalių buvo Julijaus Juzeliūno „Sonata smuikui ir fortepijonui“, kurią atliko Michael Kollars ir Raminta Lampsatyte. Tai kūrinys, kuris davė progą ir smuikininkui, ir pianistei parodyti interpretacinius bei techninius sugebėjimus. Pirmą kartą ši kūrinį girdint, daugiausia prisimenu paskutinę dalį, Finalą, kuris buvo variacijos ar rondo forma. Šią dalį išgroti gali tik tokie virtuozai kaip Michael Kollars ir Raminta Lampsatyte. Be abejonės, abu atlikėjai buvo puikiai susigroję. Brahmsio „Vengrų šokiai“, pritaikyti Joachim'o, irgi buvo gerai atlikti.

Ši programa buvo neeilinė. Miškai būčiau išklaušęs ilgėnę ar atskirą dainų ir arijų programą ir atskirą smuiko ir fortepijono programą. Tikiausi, kad atlikėjai vėl grįš į Chicago ir kad teks netrukus užtikti Vilijos Mozūraitytes vardą operų programose.

Kelios pastabos. Publika. Jei programoje yra kas nors su

Nuomonės ir pastabos

Kas statydino Šv. Onos bažnyčią Vilniuje?

Draugo kultūriniam priede, 1987 m. vasario 28 d. Nr. 41(9), išspausdintas Vytauto Bagdanavičiaus, MIC rašinys apie Lietuvos didįjį kunigaikštį Žygimantą Augustą (1544-1572).

Ten, tarp kitko, taip išsireiškta: „... tačiau jis yra mylimas už jo dmesį Vilniui.“

Ir iki šiai dienai ten esama jo pastatų. Taip jis yra statytojas Šv. Onos bažnyčios, kuri yra Vilniaus statybos pasididžiavimas.

Šią bažnyčią jis pradėjo statyti kaip antkapį savo labai pamiltai žmonai Barbora Radvilaitė (pgl. Vanda Daugirdaitė-Sruogienė, Lietuvos istorija, Chicago, 1956 m., p. 406).

Del šito teigimo, manau, reiktų gerokai suabejoti. Aš manau, kad tai yra bažnyčių, vardų ir vietų sumaišymas... Vilniuje, įvairiais laikais, yra buvę daugiau Šv. Onos vardo bažnyčių ir dažnai nežinančiųjų jos supainiojamos... Pvz., vienu metu buvo manoma, kad ją statydino Vytautas savo žmonai Onai prašant. Vėliau paaiškėjo, jog toji bažnytelė stovėjo Žemutinės pilies ribose. 1551-1571 m. pastatyta bažnytelė Žemutinės pilies teritorijoje, kuri vadinata Šv. Onos-Barboros, bet gal ne tiek šventosios garbei, kaip Barbora Radvilaitės atminimui... Pamatai atkasti 1956-57 m.

Jis [Zygmantas Augustas] sakoma, norėjo joje palaidoti savo žmoną Barbora Radvilaitę, jo didelę meilę, kurią tikriausiai jo motina karalienė Bona lėtai veikiančiais nuodais numarino... Zygmantas Augustas nenorėjo jos Lenkijoje palaidoti, o bet, ji pati jo prašė būti palaidota Vilniuje...

Garsioji Šv. Onos bažnyčia jau minima apie 1500 metus, ją vadinant „koplyčia“. Ji buvo 1550-1581 metų laikotarpiu atnaujinta ar perstatyta. Zygmantas Augustas mirė 1572

metais, o Šv. Onos bažnyčia užbaigta atstatyti 1581 m. Atrodo, jog Šv. Onos bažnyčios atstatymą rėmė Lietuvos didikai Jurgis ir Mikalojus Radvilos. 1581 metais Bernardinų kronikoje užrašyta: „Bažnyčia su didėmis išlaidomis meniskai išplėta naujai pastatyta“.

As turiu istorikės Vandos Sruogienės Lietuvos istorijos šeštosios laidos knygą. Ten nieko nemačiau apie minėtąjį teigimą, kad Zygmantas Augustas statydino garsiąją Šv. Onos bažnyčią. Jei kitoje laidoje tas tvirtinama, tai esu tikras, kad ten klystama! (Žr. Lietuvos senovės paminklai, Chicago, 1982, psl. 141).

Marijus Blynas

Šv. Onos bažnyčia

— Dr. Vandos Daugirdaitės-Sruogienės veikale Lietuvos istorija: Lietuva amžių sūkury (Chicago: Tėvynės mylėtojų draugija, 1956) psl. 406 rašoma: „Barbora buvo palaidota katedroje greta Elzbiotos Habsburgaitės. Zygmantas Augustas tuojau emėsi statyti gotišką Šv. Onos bažnyčią, kuri turėjo tapti Barboros mauzolieju, bet statyba baigta tik jam mirus ir kūnas niekuomet ten nebuvo perkeltas (jis atrastas Vilniaus katedros požemy 1931 m.)“.

— Red.

Del Madisono – Vilniaus susigiminiavimo

Visi gerai žinome anekdotą apie Draugo ir Tiesos pavadinimų apmainymą. Kartais anekdotas atvirkščiai išsivystina: Draugas parodo savo vardo tinkamumą, išspausdindamas straipsnius, tikslus tikiai Tiesos tiesai. Taip įvyko 1987. III. 21 dienos priede, kai išspausdintose „visk.“ reakcinį straipsnį „Vilniaus-Madisono „seserystė“ – dezinformacijos festivalis“. Straipsnyje apie „dezinformaciją“ pilna dezinformacijos – klaidų, kurių buvo galima išvengti, patikrinus faktus, kaip mūsų laikraščiams dera.

Visų pirma aš autorius aiškiai nežinojo, kad Madisono-Vilniaus giminytė jau geres metus nagrinėjama. Projektas ne naujas ir nebuvo pirmą kartą paskelbtas. „Draugystė su Tarybų Sąjunga“ mugėje, kaip autorius aiškina. Prof. Alfredas Sennas jau seniai susitiko su projekto valdyba aptarti Madisono-Vilniaus susigiminiavimo galimybes, kritiškai išdėstydamas ir įvertindamas neigiamumus ir teigiamumus bei etines-politines problemas.

Antra, ponia Ruth Pauly, antros kartos rumunė, kurios tėvai kentėjo po Stalinu, nėra Madisono savivaldybės (Madison Common Council) narė. Tokios keblios klaidos buvo galima lengvai išvengti, pasitikrinus su miesto savivaldybe. Ji priklauso Madisono esančio giminytės komiteto valdybai. Komitetas priklauso prezidento Reigano pirmininkaujamam projektui „American Sister Cities International“, kuris patvirtino Madisono ir Vilniaus sugiminiavimą. Madisono komitetas įsteigė ir globoja Viskonsino apygarda organizacijos „Clergy and Laity Concerned“, kuri yra krikščionių ekumeninė organizacija, puoselėjanti taikingus tarpautinius ryšius tarp tautų ir kraštų. Jos direktorių tarybą priklauso ir priklauso ne vienas JAV Romos katalikų vyskupas. Apie kitus autorius suminėtuos bevadinius asmenis nežinau ir nenoriu spelioti.

Trečia, autorius klaidingai apibūdino susigiminiavimo tikslus. Pagrindinis tikslas yra kultūriniai mainai tarp miestų bei valstijų, t.y. ne tik Vilnius ir Madisonas, bet ir Lietuva su Viskonsinu dalintusi savo kultūriniais, moksliniais, istoriniais, religiniais, kalbiniais, dailiniais lobynais. Kadangi miestų sugiminiavimas reikalauja valdžios pritarimo,

susigiminiuosiančių miestų burmistrai susitinka iškilmingai pasirašyti sutartis.

Ketvirta, autorius nutylėjo, kad Madisono lietuvių susitikimo su komiteto išreikšti savo pageidavimus ir rūpesčius. Vilnius nėra tarybinis miestas; Amerika de jure nepripažįsta Lietuvos inkorporacijos į TSRS; Lietuvoje ir Vilniuje gyvena lietuvių absoliutinė dauguma, kuri savo kalbą, papročius, daile ir t.t. vysto. Vyresnės kartos lietuviams nepaprastai skaudu, kad Tėvynę apleido, bėgant nuo komunizmo. Komitetas dabar giliau supranta reikalus, ypač apie „tarybininkavimą“, ir pramato savo veiklą tiksliai ir atitinkamai pritaikyti prie Lietuvos padėties. Susirinkime dalyvavę Madisono lietuviai ir latviai pritarė puoselėti giminytės ryšius tarp mūsų miestų, jeigu Vilnius ir Lietuva nebus „tarybiškai“ traktuojami.

Vilius Lukas Dundzila

Madisono lietuvis:

— Šiuo klausimu norėtume atkreipti skaitytojų dėmesį į šios savaitės antradienio (kovo 31 d.) Draugo numerį St. S. straipsnį „Lietuviai kovoja prieš „Sister City“ suporavimą“, kuriame plačiau nušviečiama Madisono lietuvių reakcijos ir jų veikla šio projekto atžvilgiu. Taip pat: Madison-Soviet Sister Cities biuletene „Scoop“, c/o Clergy and Laity Concerned (Winter 1987, vol. 4, no. 1), savo pranešime „Face-to Face with Vilnius, Soviet Sister of Madison“ Ruth Pauly rašo, kad Clergy and Laity Concerned 9 asmenų delegacija, kaip Sovietų Taikos komiteto svečiai, 1986 m. lapkričio mėnesį atsilankėsi Maskvoje, Vilniuje, Tskente ir Samarkande, o Vilniuje susitikusi su burmistru Algirdu Vileikiu aptarti Madisono ir Vilniaus giminytės projekta, atstovavo žydų, metodistų, islamo ir kvakerių tikyboms. Tad galima būtų suabejoti, ar kai kurių JAV katalikų vyskupų ankstesnis (t.y. Vietnamo karo laikais) ar ir galimas dabartinis dalyvavimas Clergy and Laity Concerned organizacijoje jau turėtų būti laikytinas paskata katalikams pritariti tos organizacijos kurios nors vietinės apygardos projektams. Manome, jog yra gerai, kad mūsų visuomenė tapo išjudinta teisėtai viešai reikacijai šio krašto spaudoje ir politikoje, bet taipgi, kad suskato ir savo tarpe geriau išsiaiškinti šitokių sumanymų implikacijas. Kad tai dar vis itin reikalinga, matome ir iš ligšiolinių paskelbtų šiuo reikalu informacijų, ir iš šio Vilniaus Luko Dundzilos laiško.

— Red.

Chicago's teatruose

Muzikinė komedija apie vienuolius

Mėgstantieji teatrą turėtų nepraleisti progos pamatyti naują muzikinę komediją „Nonsense“, kurią stato netoli nuo lietuvių gyvenamų rajonų esantis Forum teatras (5620 South Harlem). Veikalo pasisekimą liudija faktas, kad ši muzikinė komedija dabar yra ir New Yorko, Bostono, Toronto, Philadelphijos, Clevelando, Detroito, Miami, Los Angeles, San Francisco, Londono ir Sidney scenose. Pavadinimas sudarytas iš „Nun“ (vienuolė ir „sense“ prasmė), bet tariant skamba kaip „nonsense“ – nieku. Visas vaidinimas ir sudėtas iš tokių džiugių, smagių niekučių, bet ta mozaika tokia linksma, visos vaidinimas toks gyvas ir gausiai perpintas humoru bei praturtintas dainomis, lengvu baletu. Ypatingo spalvingumo duoda faktas, kad scenoje tematomas tik vienuoliškuose abituose „seselės“.

Iš tikrųjų, tai vis gabios aktorės, kai kurios baigusios universitetinius mokslus, dalyvausios baletu trupėse. Visos gražabalsės, igudusios, gambiai pina vienuolišką rimtį su humoristiniais išdaigomis. Įvesta net tokių neįprastų scenų, kaip „mirštančios vienuolės baletas“, ir jis kažkaip rimtai humoristinis. Vaidybos kaleidoskopinė skalė įvairi – nuo virtutės scenų iki iškilų religinių giesmių, ir viskas švaru, patrauklu, linksma, o drauge ir skaidriai meniška. Dainas ir vaidybos slinkti palydi trijų muzikantų orkestras, bet panaudojant vadinamąs sintesizerius skamba ryškiai.

Juoz. Pr.

Svečiai iš Hamburgo, Vakarų Vokietijos, kovo 15 dieną atlikę programą „Margučio“ surengtame koncerte Jaunimo centre, Chicagoje: smuikininkas Michael Kollars, pianistė dr. Raminta Lampsatyte ir soliste Vilija Mozūraityte.

Nuotrauka Jono Tamulaičio